

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS
2012 metai

1

LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

2012

1

Vilnius 2013

LITAUISCHES INSTITUT FÜR GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

2012

1

Vilnius 2013

Žurnalo leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA

NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Finansavimo sutartis Nr. LIT-7-55

Redakcinė kolegija:

Egidijus ALEKSANDRAVIČIUS
Vytauto Didžiojo universitetas

Jan JURKIEWICZ
Adomo Mickevičiaus universitetas Poznanėje

Zigmantas KIAUPA (pirmininkas)
Lietuvos istorijos institutas

Česlovas LAURINAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Ingė LUKŠAITĖ
Lietuvos istorijos institutas

Elmantas MEILUS (pirmininko pavaduotojas)
Lietuvos istorijos institutas

Jolita MULEVIČIŪTĖ
Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Rimvydas PETRAUSKAS
Vilniaus universitetas

Edmundas RIMŠA
Lietuvos istorijos institutas

Jolita SARCEVIČIENĖ (sekretorė)
Lietuvos istorijos institutas

Vladas SIRUTAVIČIUS
Lietuvos istorijos institutas

Darius STALIŪNAS
Lietuvos istorijos institutas

Saulius SUŽIEDĖLIS
Milersvilio universitetas

Joachim TAUBER
Šiaurės Rytų institutas Liuneburge

Šio žurnalo straipsnių pavadinimai ir santraukos cituojami duomenų bazėse:

Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:
HISTORICAL ABSTRACTS. AMERICA: HISTORY AND LIFE.
EBSCO Publishing

Recenzijos skelbiamos duomenų bazėje recensio.net
Reviews appearing in this journal are published in recensio.net

PUBLIKACIJOS

ZIGMANTAS KIAUPA

RANKRAŠTINĖS ĮVAIRENYBĖS IŠ PRAEITIES 2.–3.

2. 1786 m. Šiaulėnų savininko Ignoto Šemetos sutartis su Šiaulėnų žydais dėl miestelio karčemų ir turgaus mokesčių nuomos.

XVII–XVIII a. po Lietuvos valstybę pasklidę žydai buvo svarbus krašto ūkinio gyvenimo veiksnys. Jų didelę reikšmę vidaus prekyboje rodo labai dažnai šaltiniuose sutinkami *arędarze*, nuomininkai. Pavyzdžio teise galima nurodyti skelbtuose šaltiniuose pasitaikančius nuomininkus. 1620–1745 m. Biržų dvaro teismo knygosose randame Biržų, Kretingos, Panemunio, Papilio, Salamiesčio, Svėdasų, Užpalių, Vyžuonų nuomininkus¹. 1765 m. Ukmergės pavieto seniūnijų inventoriuose nuolat minimi nuomos *z miasta* arba *z karczmy* pinigai: iš Kupiškio miesto ir Kupiškio seniūnijos karčemų, iš Andrioniškio ir Šimonių miestelių bei Penionių seniūnijos karčemų, Užpalių miesto ir seniūnijos kai muose buvusių karčemų².

Tokių pavyzdžių daugybė, bet dažniausiai tokie nuomininkai minimi labai glaustai, nėra aiškiai įvardijama, ką jie nuomoja, kokios nuomos sąlygos. Kartais net manoma, kad kalba eina apie žemės valdų nuomą. Tik iš konteksto, iš nuomininkų vardų galima numanyti, kad tai ne minimų valdų, jų dalių ar miestelių nuomininkai, o minimose vietovėse buvusių karčemų ar miestelių turgaus mokesčių nuomininkai, XVIII a. beveik be išimties žydai.

¹ *Biržų dvaro teismo knygos. 1620–1745*, parengė V. Raudeliūnas ir R. Firkovičius, Vilnius, 1982, p. 380.

² *Ukmergės apskrities seniūnijų 1765 metų inventoriai*, parengė A. Baliulis, Vilnius, 1994, p. 18, 31, 65.

Čia skelbiama Šiaulėnų miestelio dalies savininko Ignoto Šemetos sutartis su Šiaulėnų žydais atskleidžia prekybos Šiaulėnuose organizavimo detales. 1788 m. Lietuvos išdo komisijos sudarytame Lietuvos valstybės miestų ir miestelių sąraše nurodoma, kad Šiaulėnai buvo privatus miestelis ir priklausė vardu neįvardytam Šemetai³. Kaip matyti iš pastabos prie skelbiamos sutarties, 1786 m. I. Šemeta ir Raseinių karmelitų vienuolynas bylinėjosi dėl teisių į miestelį ar jo dalį. Sutartis, matyt, buvo susijusi su karmelitų interesais, bet minimos bylos eiga dar netyrinėta.

Šiaulėnai buvo nedidelis miestelis. 1775 m. Žemaičių seniūnijos padūmės sąrašuose nurodyta, kad juose buvo 20 dūmų, taigi, apie 160 gyventojų⁴. Tačiau šiuo atveju bus nurodyti tik krikščionys. 1765 m. Lietuvos valstybės žydų pagalvės mokesčio sąrašuose nurodyta, kad Šiaulėnų kahale buvo 327 šio mokesčio mokėtojai, šie duomenys pakartoti po 1775 m. sudarytame Lietuvos valstybės žydų pagalvės mokesčio sąvade⁵. Žinia, ne visi kahalo žydai gyveno Šiaulėnuose, betgi vis tiek žydų miestelyje galėjo būti panašiai kaip krikščionių.

Sutartį I. Šemeta sudarė su trimis Šiaulėnų žydais. Jų vieta Šiaulėnų žydų bendruomenėje neminima, tačiau numanu, kad tai buvo turtingesni bendruomenės žmonės, gal jos vyresnieji. Kiti žydai, kaip ir miestelėnai, sutartimi apimtuose reikaluose turėjo paklusti sutarties sudarytojams. Sutarties sudarytojai gavo teisę 1 metus laikyti Šiaulėnų nuomą, kaip sakoma šaltinyje, taip pat naują užvažiuojamąją karčemą.

Toliau iš sutarties teksto aiškėja, kas turima galvoje, kalbant apie Šiaulėnų nuomą. Nuomininkai turės teisę laikyti smukles, rinkti iš prekiaujančių miestelyje, įskaitant ir turgaus dieną antradienį, prekybos mokesčius (muitą), iš skerdikų – tam tikrą skerdienos dalį. Kiti miestelėnai ir žydai, net turintys dvaro leidimus, negalės gėralų gaminti bei prekiauti jais be nuomininkų leidimo.

Už 1 metų nuomą nuomininkai privalės sumokėti dvarui trimis išmokomis 327 talerius, taip pat pristatyti 20 svarų kavos, 20 svarų gabalinio cukraus, pusę telyčios skerdienos ir 1 akmenį taukų. Taip pat, kadangi dvaras sumokės valstybinį gėralų mokesť (*czopowe*), nuomininkai papildomai turės dvarui sumokėti 13 talerių.

Nuomos sutartis buvo sudaryta 1 metams, bet atrodo, kad ji veikė ilgiau, nes 1795 m. ji buvo pateikta įrašyti į Šiaulių repartacijos (pavieta) pilies teismo aktų knygą, o 1796 m. buvo pasirūpinta išrašu iš šios knygos.

³ Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau – LVIA), Senieji aktai (toliau – SA), b. 3950, l. 19.

⁴ K. Misius, Šiaulėnų miestelio praeitis iki 1915 m., *Šiaulėnai*, red. kol. I. Seliukaitė ir kt., Vilnius, 2004, p. 35; LVIA, SA, b. 3319, l. 17v.

⁵ K. Misius, Šiaulėnų miestelio..., p. 35; LVIA, SA, b. 3754, l. 492; b. 3739, l. 6v.

1786 06 24, Šiaulėnai. Ignoto Šemetos sutartis su Šiaulėnų žydais

Originalas nežinomas.

Kopija su 1786 07 24 Žemaičių kunigaikštystės žemės teismo Benedikto Valavičiaus patvirtinimu 1796 08 05 išraše iš Žemaičių kunigaikštystės Šiaulių repartacijos pilies teismo aktų knygos: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka Rankraščių skyrius, f. 33, b. 46, l. 58–61v.

Sutarties kopiją įrašyti į minėtą knygą 1795 09 22 pateikė Žemaičių kunigaikštystės kamarnikas Stanislovas Giržadas (l. 58). Išrašas buvo išduotas 1796 08 05 nenurodytam asmeniui (l. 60v). Yra teismo antspaudas ir Žemaičių kunigaikštystės regento Jurgio Burbos paliudijimas, kad išrašas atitinka aktų knygoje esantį įrašą: *Zgodność z aktami zaswiadczam. Jerzy Burba r[egent] X[ięstwa] Z[mudzkiego]* (l. 61v).

L. 61v yra dorsalinis užrašas: *1786 junij 24 d[nia] datt[owa]ny a 1795 7bra 22 d[nia] aktykowany kontrakt od w[ielmoznego] pana Ignacego Szemiotha szambelana J[ego] K[rólewskiej] M[iłości] Żydom szawlanskim wydany za co arędy roczney płacić powinni bit[y]ch t[alarow]327. Widimus z akt szawel[skich] wyięty w r[ok]u 1796 m[ie]s[ią]c[a] 6 d[nia].*

Sutartis su pastaba yra l. 58v–60v. ir čia skelbiama.

Sutarties tekstas ne visur yra aiškus, susidaro įspūdis, kad ją kelis kartus perrašant galėjo įsivelti klaidų, buvo praleisti žodžiai. Skelbiant į tekstą nesikišta, paliktas toks, koks yra. Rašybą taip pat stengtasi išlaikyti tokią, kokia yra šaltinyje, tačiau buvo padaryta keletas pakeitimų: 1) pagal dabartinę rašybą sutvarkytas didžiųjų ir mažųjų raidžių rašymas; 2) skaičiai, šaltinyje rašyti žodžiu, perteikti skaitmenimis; 3) išskleidžiamos santrumpos, išskyrus konvencines pagarbos reiškimo santrumpas, praleistos raidės įrašomos laužtiniuose skliaustuose; 4) stengtasi tekstą suskaidyti į sakinius, net jei šaltinyje nėra sakinių ar jų dalių skyrimo ženklų, bet toks skaidymas būtinas dėl teksto prasmės.

Ja niżej wyrażony czynię wiadomo tym moim kontraktem danym Leybie Judelewiczowi, Jankielowi Judelewiczowi, Szmuyłe Jankielowiczowi na to, iż pomienieni Żydzi arędę miasta moiego szawlańskiego⁶, do ktorey karczma wiezdna nowa należy od daty dzisieyszey na rok okrągły 1 obieli.

Ktorego czasu exprymowani arendarze szynki różnych trunkow podług upodobania chować, myta od handluiących do siebie odbierać: od lnu pundela groszy 3, od pur żyta groszy 3, od pur siemienia groszy 6, od skury wielkiej groszy 4, od małej groszy dwa, od beczki sledzi złotych polskich 2 groszy 15, od beczki soli złoty polski 1 groszy 8, od 100 sztuk kos złoty polski 1 groszy 15, od kuffy wodki złotych 2, od wołu groszy 15 oraz obarzanki przedawać y od przedaiących należność arendy do siebie odbierac, niemniej

⁶Šiaulėnai, miestelis, dab. Radviliškio raj.

rzeznicy tegoż miasta od każdej zarzniętej sztuki bez interessowania się dwornego do arendarzow proporcjonalną arędę oddawać powinni.

Adicita hac etiam cautione iż takowey arendy mieszczanie moi szawlanscy procz pędzenia wodki, robienia piwa, co się zakazuje pod winną talarow bitych 5 na dwór, a 5 takóž talarow bitych na arendarzow, przeszkadzać nie mają, oraz że dwór innym Żydom w tym kontrakcie wyrażonym szynku y handlu bez wiedzy arendarzow pozwolec nie ma, owszem do taxy y umiarkowania onych odesłać *tenebit*.

Takóž ciż arendarze na każdym wtorkowym od ludzi kupujących ir przedaiących iakikolwiek towar podług niżey wyrażoney taxy mają mieć daną ze dworu do wyexekwowania myta *idque* według wspomnioney w gorze taxy y specyfikacyi bez najmniejszey przeszkody ode dworu brać pozwala się, a iesliby który chciał purem albo osminą czyli garcami sol na targu, powinien będzie wprzod umowic się z arendarzemi a potym przystąpić do przedawania. Od 100 sztuk kos złoty polski 1 groszy 15, od kuffy wodki złotych polskich 2, od wodki groszy 12, od kamienia łoiu złoty 1 groszy 10, od kamienia cmielu złoty 1 groszy 15, od czterech kołow groszy 4, od sanek groszy 4.

Ostrzegaią się tu wszyscy Żydzi, ktorzy nie są aktualnemi arendarzami a szynki pozwolone mają od aktualnych arendarzow ustanowioną opłatą od waru piwa od 4 purow ryskich złotych polskich 4, od pędzenia wodki z 2 osmin miary szawlanskiey złotych 4, iż by nieważyli pokontnie wodkę pędzić y piwo robić garcami kupować i przedawać pod winą talarow bitych 7 na dwor, a na arendarzow 5, a iesliby który Żyd szynk trzymający z dozwozeniem arendarzow kupił kuffę do szynku lub beczkę, tedy nie pierwej ma szynkować, aż okaże arendarzom y oną podług ustawy opłacić. Takóž tuteysi kramnicy gdy towary swoje przedawać będą myto do tychże arendarzow według slusznosci opłacać mają.

Na to wszystko wyzey wzmiankowani arędarze przez 3 raty talarową monetą *idque* na pierwszą ratę przypadającą to iest w dniu wzięcia kontraktu talarow bitych 215, na drugą w dzien Wszystkich Świętych⁷ talarow bitych 56, na trzecią w dzien Świętego Jerzego⁸ *edque* talarow bitych 56^a punktualnie y niezawodne dworowi moiemu szawlanskiemu oplacic powinni będą oraz akomodacją kawy funtow 20, mięsa jałowiczego puł tuszy, cukru funtow 20 kaudyzbratu, łoiu topionego kamien 1 dać dworowi obowiązanemi będą.

Ponieważ dwor z siebie czopowe do kancellaryi uspokoić przyoił się *exinde*, ciż arendarze za takowy podatek procz arendy talarow bitych 13 zapłacić *tenebuntur*. To wszystko że ma być z obu stron dotrzymano własną moją ręką stwierdzam. Pisan w Szawlanach 1786 roku miesiāca junij 24 dnia^b.

⁷ Visi Šventieji, lapkričio 1 d.

⁸ Šv. Jurgis, balandžio 23 d.

^a Paraštėje įrašas: NB arėdy ogulney bitych 327.

^b Paraštėje įrašas: NB Data kontraktu p[rzez] w[ielmożneg]o Szemiotha Szaw[lanach] w r[ok]u 17876 junij 24 d[nia].

U tego kontraktu podpis wydającego temi słowy wyraża się: Ignacy Szemiotth szambelan Jego Królewskiej Mosci.

Przy tym kontrakcie konnotata wielmożnego sędziego takowa: Roku 1786 julij 24 dnia^c. Takowy kontrakt przy postąpieniu przez wielmożnego jegomosci pana Szemiotha szambelana Jego Krolewskiej [Mosci] i[chmosciom] x[iędzom] karmelitom konwentu rosiens[kiego]⁹ miasta Szawlan z intratą w inwentarzu *ad praesens* sporządzonym na satysfakcją dekretowi grodzkiemu X[ięstwa] Żmudz[kiego] w roku 1786 maia 18 zapadłemu *captato temporis* urzędownie podpisuię. A takowy podpis urzędnika następnny: Benedykt Wołłowicz sędzia ziemski X[ięstwa] Z[mudzkiego].

3. XVIII a. antrosios pusės bėglio valstiečio ir jo šeimos klajonės

Baudžiovos sąlygomis buvo neišvengiami valstiečių ir jų savininkų ar valdytojų interesų susidūrimai. XVIII a. kartais jie išsiliedavo kaip didelio masto valstiečių maištai, kaip 1743–1744 m. Kričevo seniūnijoje¹⁰ ar 1769 m. Šiaulių ekonomijoje¹¹, valstybinių valdų – seniūnijų valstiečiai skūsdavo tų valdų laikytojus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės asesorių teisme¹². Bet bene dažniausias buvo tylus valstiečio pasipriešinimas sunkioms gyvenimo sąlygoms valdoje – bėgimas.

Šis reiškiny s istoriografijoje pastebėtas ir aptartas, bet išsamaus visapusiško jo tyrimo dar nėra. Be kitų priežasčių, tokio tyrimo atsiradimui trukdo tai, kad šaltiniai apie valstiečių bėgimą nuo savo ponų ir tolesnį jų likimą yra išsimėtę po įvairius šaltinių saugyklų fondus ir dar mažai pažįstami.

Čia skelbiamas vienas iš šaltinių apie valstiečius bėglius yra įdomus ir naudingas norint pažinti valstiečių bėgimo reiškinį, nes pasakoja labai atkaklaus nerimuolio gyvenimo kelią. Andrius Pranaitis iš Prienų kaimo Aukštadvario valdoje, ieškodamas geresnių gyvenimo sąlygų, su visa šeima kelis kartus traukėsi nuo žemvaldžio ir kėlėsi pas kitą. Jis su šeima gyveno pas Krakų vienuoles kotrynietes, buvo gražintas į Aukštadvarį, pabėgo į Josvainių klebono valdas, o iš ten – į Vilkijos seniūniją. Taip jis praleido didžiąją gyvenimo dalį. Pastebėtina, kad A. Pranaitis, ieškodamas „geresnio pono“, nenutolo nuo savo gimtinės pietrytiniame Žemaičių seniūnijos kampe, Nevėžio žemupio krašte. Savotišką atspalvį visai šios šeimos istorijai suteikia nuolatinis pavardės kaitaliojimas – šaltinyje užrašytos net 4 šios šeimos pavardės.

^c Parašėte įrašas: *NB Data konnotaty p[rzez] JW*.

⁹ Karmelitų vienuolynas Raseiniuose, žr. M. Valančius, *Raštai*, t. II: *Žemaičių vyskupystė*, Vilnius, 1972, p. 307–308.

¹⁰ В. М я л е ш к а, П. Л о й к а, *Паўстанне сялян пад кіраўніцтвам Вашчылы*, Мінск, 1988.

¹¹ R. M a r č ė n a s, *Šiaulių ekonomijos valstiečių sukilimas 1769 m.*, Vilnius, 1969.

¹² Tokių bylų medžiaga skelbta: *Lietuvos valstiečių ir miestelėnų ginčai su dvarų valdytojais*, II dalis: *XVIII amžius*, surinko R. Jاسas ir J. Orda, red. K. Jablonskis, Vilnius, 1961.

A. Pranaitis buvo ieškomas, dėl jo bylinėjosi Aukštadvario dvaro savininkai Jelenskiiai ir žemvaldžiai, kurių valdose bėglys buvo surastas. Toks bylinėjimasis ir paieškos brangiai kainuodavo ir tai rodo, kad valstiečiai buvo vertinama žemvaldžių turto dalis. Deja, daugiau dokumentų, parodančių bylų dėl bėglio eigą ir jo gyvenimo kelio ypatybes, šiuo metu nėra žinoma.

1791 03 30, [Raseiniai]. Žemaičių seniūno Antano Gelgaudo šaukimas į teismą Zofijai Zabielienei Jokūbo Juozapo Jelenskiego byloje dėl bėglio valstiečio

Originalas su 1791 04 04 Žemaičių seniūnijos vaznio Jono Koplevskio tarnybiniu priedašu: Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. 716-Tiškevičiai, ap. 2, b. 21, l. 267–267v.

Skelbiamas dokumentas saugomas Tiškevičių Raudondvario archyvo 1690–1825 m. dokumentų ir jų nuorašų knygoje. Knyga sudaryta XIX a. Tiškevičių archyve, joje surinkti jiems priklausiusios Vilkijos valdos ankstesnių savininkų ar valdytojų dokumentai. Pats dokumentas yra tarp kitų 1755–1825 m. Zabielioms pateiktų šaukimų į teismus ar jų keltų bylų šaukimų, kurie sudaro Tiškevičių archyvo fastikulą (ryšulį) nr. 66, pavadintą *Pozwy od roznych osob JWW Zabiellom podawaneoraz ze strony JWW Zabiellow po różne osoby*.

A. Gelgaudo parašo ar antspaudo nėra. Bet po šaukimo tekstu (l. 267v) yra Žemaičių seniūnijos vaznio Jono Koplevskio priedašas: *Roku 1791 miesiąca apryla 4 dnia wozny swiadczę iz tego poawu kopią zgodną z autentykiem w sprawie WJP Jakuba Jozefa Jelenskiego pisarza grodz[kieg]o X[ię]ttwa zmudz[kieg]o oczewisto JWJ Pani Zofij z Szczytow Zabiellowey lowczyn[ey] littew[skiey] we dworze wilkiskim w p[owiec]ie wilkiskim podawszy pracowitych Pranayciow do finalney rozprawy z całym onych maiątkiem w 2 000 talarach przyaresztowałem oraz o terminie stawania przed sądem grodz[kim] X[ię]ttwa zmudz[kieg]o repar[tycyi] rosien[skiey]na kadencyi dopiero sądzącey się oznaymiałem y opowiedziałem. Pisan ut supra. Po priedašu parašas kita rašysena: *Jan Koplewski wozny JKMcI X[ię]ttwa zmu[dzkie]go*.*

Skelbiant dokumentą rašybą taip pat stengtasi išlaikyti tokią, kokia yra šaltinyje, tačiau buvo padaryta keletas pakeitimų: 1) pagal dabartinę rašybą sutvarkytas didžiųjų ir mažųjų raidžių rašymas; 2) skaičiai, šaltinyje rašyti žodžiu, perteikti skaitmenimis; 3) išskleidžiamos santrumpos, išskyrus konvencines pagarbos reiškimo santrumpos, praleistos raidės įrašomos laužtiniuose skliaustuose; 4) stengtasi tekstą suskaidyti į sakinius, net jei šaltinyje nėra sakinių ar jų dalių skyrimo ženklų, bet toks skaidymas būtinas dėl teksto prasmės.

Antoni Giełgud generalny X[ię]ttwa zmu[dz]kieg[o] starosta

JW pani Zofii z Szczytów Zabięłowej łowczy[ney] littew[skey]¹³ pozew przed sąd grodzki X[ię]ttwa zmu[dz]kieg[o] repar[tycyi] rosien[skiey] na kadencyą dopioro sądzą się z instancyi WJP Jakuba Jozefa Jeleńskiego pisarza grod[zkieg]o X[ię]ttwa zmu[dz]kieg[o]¹⁴ mieniać y referuiąc się do dekretów, processow y całego postempku prawnego w szczegulności o to:

Andrzej Pranaytis dziedziczny dóbr Wysokiego Dworu¹⁵ z[a]ll[uią]cego d[e]ll[at]ora ze wsi Pren¹⁶ służywszy różnie ożenił się z Dwiłową we wsi Luczunach¹⁷ natenczas do panien krokowskich zakonnych¹⁸ należącej y przezwał się po zonie Dwilem, o których gdy przez oycza z[a]ll[uią]cego d[e]ll[at]ora proceder rozpoczął się y kiedy po ostateczney konwikcyj prawney przez tychże panien krokowskich zakonnych zostali do dobr Wysokiego Dworu oyczu z[a]ll[uią]cego d[e]ll[at]ora iako natenczas zastawnemu possessorowi tych dobr wydanemi z dziećmi Symonem, Jerzym y Marcinem synami y dwóma córkami oraz z całym majątkiem y dobytkiem we wsi Łangokach¹⁹ do tychże dobr z[a]ll[uią]cego d[e]ll[at]ora byli osadzeni y 8 lat w tej wsi Łangokach mieszkaiąc cichym sposobem w nocy uciekli do wsi Mongol²⁰ należącej do plebanii jaswoynskiej²¹, a chcąc byc wolnemi udali się w protekcyą JX Kotowskiego, natenczas plebana jaswoynskiego y przeziwali się Paksayciami funduszowemi tej plebanii, o których gdy oyciec z[a]ll[uią]cego d[e]ll[at]ora wiodł proceder z tymże Jx Kotowskim, tym czasem pleban zmarł; widząc tedy oni ze się nie utrzymaia w przyszelego plebana protekcyi, z całym majątkiem y siemią przeniesli się do wsi Rugian²² starostwa wilkiskiego²³ y przezwali się Pacayciami; rodzice oraz Symon, spłodziwszy dzieci, y Jerzy sterilitera bracia a synowie onych zeszedli z tego swiata, Marcin zonaty y teraz w zyciu zostaię. Za wysledzeniem których z[a]ll[uią]cy d[e]ll[at]or sam osobiscie y roznych używaiąc przyiacioli prosil wydania, a gdy obzal[owa]na WM na kilkakrotnie rekwizycye niewydaiesz, o co z[a]ll[uią]cy d[e]ll[at]or idąc do sądu zakładu

¹³ Sofija Ščitaitė Zabielenė, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės medžioklio Antano Zabielenos našlė. *Urządnicy centralni i dostojnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIII wieku*, oprac. H. Lulewicz i A. Rachuba, Kórnik, 1994, s. 69; M. J u s u p o w i c z, Bajorų identifikavimo problemos sprendimas remiantis Juozapų ir Simonų Zabielių pavyzdžiu, *Lietuvos istorijos metraštis*, 2011 metai 1, 2012, p. 28.

¹⁴ Jokūbas Juozapas Jelenskis, Žemaičių seniūnijos pilies teismo raštininkas, Aukštadvario valdų savininkas.

¹⁵ Aukštadvaris, dabar kaimas Kėdainių raj.

¹⁶ Prienai, kaimas, dab. Kauno raj.

¹⁷ Liučiūnai, kaimas, dab. Kauno raj.

¹⁸ Kotryniečių vienuolynas Krakėse (miestelis, dab. Kėdainių raj.).

¹⁹ Langakiai, kaimas, dab. Kėdainių raj.

²⁰ Šio vietovardžio rašyba neaiški, gali būti ir *Morgol* ar *Mozgol*. Neidentifikuotas kaimas.

²¹ Josvainiai, miestelis, dab. Kėdainių raj.

²² Rugėnai, kaimas, dab. Kėdainių raj.

²³ Vilkija, miestas, dab. Kauno raj.

prozby, statuicyi tychże Pranayciow, to iest dzieci pozostałych Symona y Marcina z żoną z dziećmi y całym onych potomstwem, komportatacyi ruchomości y całego ich majątku pod przysięgą extradycyi z tych ze ich całym majątkiem o przyjęcie aresztu, o zwrot expensow prawnych y tego wszustkiego zasądzenia, co przez głos dowiedziony będzie, z wolną na tej załobie poprawą. Pisan roku 1791 miesiąca marca 30 dnia.